

## CV dr. Reijer Passchier PhD. LL.M. LL.B.



Universitair docent staatsrecht en rechtstheorie

### TAKEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

Onderzoek doen en onderwijs verzorgen op het gebied van het constitutionele recht en de rechtstheorie.

### EXPERTISE, ONDERZOEK EN PUBLICATIES

#### Expertise

Reijer doet op dit moment vooral onderzoek naar vraagstukken rondom digitalisering en de democratische rechtsstaat. Onlangs verscheen zijn boek [Artificiële intelligentie en de rechtsstaat](#) bij Boom Juridisch. Met het artikel '[digitalisering en de \(dis\)balans binnen de trias politica](#)' (Ars Aequi 2020) [won](#) Reijer de Leidse Meijersprijis voor het beste gepubliceerde artikel per facultair onderzoeksprogramma en de Van Wersch Springplankprijs voor het beste juridische artikel. Zie voor meer informatie over Reijers AI-onderzoek ook het openbare [webinar](#) dat hij onlangs verzorgde, de [NRC-column van Maxim Februari](#), [de jortcast](#), [de OU-podcast Over Denken](#) of de interviews met het [vakblad Mr.](#), [Follow The Money](#) en de [Nieuwe Wereld](#). Reijer gaat regelmatig met de praktijk in gesprek over zijn onderzoek.

Eerder deed Reijer deed door NWO gefinancierd promotieonderzoek naar constitutionele veranderingen in Nederland, de Europese Unie, de Verenigde Staten, Japan en Duitsland. Hij publiceerde in tijdschriften als het *Cambridge Journal of International en Comparatieve Law* (peer-reviewed), *The Theory and Practice of Legislation* (peer-reviewed) en *Beleid en Maatschappij*. Hij presenteerde papers in onder andere Durham, Milaan, Austin en New Haven (*Yale University*). Reijer leverde bijdragen aan het publieke debat op onder andere *ICONnect*, het *Leiden Law Blog*, *Publiekrecht en Politiek*, *Joop.nl* en in *de Volkskrant*. Eind 2019 werd Reijer als Research Fellow toegelaten tot het onderzoeksprogramma The Legitimacy and Effectiveness of Law & Governance van de Universiteit Leiden. Reijer is een pleitbezorger van een multidisciplinaire benadering waarmee kan worden begrepen hoe constitutionele (rechts)normen en beginselen in de 'echte wereld' ontstaan, werken en uiteindelijk weer vergaan.

## Onderzoek

### Digitalisering en de toekomst van de democratische rechtsstaat

Verdere digitalisering en de opkomst van AI maken overheden en enkele grote techbedrijven nog machtiger dan zij nu al zijn. Is onze constitutie daar klaar voor? Kan zij de democratische rechtsstaat en zijn fundamentele waarden ook in de toekomst borgen? Die vragen staan centraal in het onderzoek van Reijer Passchier.

Uit eerste resultaten blijkt al dat onze constitutie in verband met digitalisering belangrijke updates behoeft. Zo profiteert binnen de overheid met name de uitvoerende macht van nieuwe digitale technologie. De rechtspraak en vooral het parlement blijven achter. Ook maakt digitalisering de uitvoerende macht moeilijker controleerbaar, mede omdat digitale technologie vaak ondoorzichtig is (een 'black box-karakter' heeft) en complexiteit met zich meebrengt. Veel van de regels die de overheid burgers oplegt hebben tegenwoordig de vorm van algoritmes of worden vastgesteld op basis van algoritmische analyses van data. Maar als de algoritmes van de overheid niet openbaar zijn of nauwelijks te begrijpen, hoe moet het parlement dan democratische controle op die regels uitoefenen? Of hen van democratische legitimatie voorzien? En hoe moet de rechter controleren of de door het overheidsbestuur toegepaste regels in overeenstemming met de democratische wet zijn?

Een andere kwestie die Reijer onderzoekt betreft de regelgevende macht van *Big Tech*. Steeds vaker leggen grote techbedrijven regels aan burgers op, zonder dat burgers desgewenst aan die regels kunnen ontsnappen. Denk aan regels in de vorm van algemene voorwaarden van producten die burgers moeten gebruiken omdat er geen alternatieven zijn. Of regels in de vorm van productstandaarden die het informatieaanbod van (mede-)burgers bepalen. Bij gebrek aan individuele autonomie in de digitaliserende maatschappij is de democratisch gelegitimeerde wetgever (nationaal of Europees) in theorie de aangewezen instantie om desgewenst de macht van Big Tech te beperken. Maar is de democratisch gelegitimeerde wetgever daartoe nog in staat? Dat valt te betwijfelen en zal de komende jaren moeten blijken. Wellicht zal het antwoord deels 'nee' zijn. In dat geval bestaan er misschien mogelijkheden om democratische en rechtsstatelijke waarborgen in te bouwen in de techbedrijven zelf. Hoe die waarborgen eruit kunnen en moeten zien is ook onderdeel van Reijers onderzoek.

—  
[Passchier, R. \(2021\). \*Artificiële intelligentie en de rechtsstaat: Over verschuivende overheidsmacht, Big Tech en de noodzaak van constitutioneel onderhoud\*. Boom Juridisch.](#)

*Book/Report*

[Ga naar research.ou.nl voor alle publicaties](#)

**Contribution to journal (2 van de 2)**

[Ga naar research.ou.nl voor alle publicaties](#)

**Publicaties**

### Wetenschappelijk

- Schrijvers, E., C. Prins & R. Passchier (september 2021), [Preparing for digital disruption](#). Springer. (boek)

- Passchier, R., (2021), *Artificiële intelligentie en de rechtsstaat: Over verschuivende overheidsmacht, Big Tech en de noodzaak van constitutioneel onderhoud*, Den Haag: Boom Juridisch. (boek)

- [Vlemminx F.M.C. & Passchier R. \(2021\), Commentaar op artikel 22 van de Grondwet - Volksgezondheid en woongelegenheden \[editie november 2020\]. In: Hirsch Ballin, E.M.H.; Leenknecht, G. \(Eds.\) \*Artikelsgewijs commentaar op de Grondwet.: Nederlandrechtsstaat.nl \[entry in reference work\]\*.](#)

- Passchier R. & Voermans W.J.M. (2021), The Administrative State en de noodzaak van constitutioneel onderhoud. In: Verboeket, L.W.; Brink, J.E. van den; Drahmman, A.; Jacobs, M.J.; Ortlep, R. (Eds.) *Bestuursrecht in het echt: vriendenbundel voor Prof. mr. drs. Willemien den Ouden*. Deventer: Wolters Kluwer. 383-400.

· Passchier, R., (2020), 'Inconstitutionele grondwetsherzieningen: grenzen aan de bevoegdheid van de grondwetgever', *Tijdschrift voor Constitutioneel Recht*. (artikel in tijdschrift)

· Passchier, R. (2020), '[Digitalisering en de \(dis\)balans binnen de trias politica](#), *Ars Aequi*. (Artikel in tijdschrift)

· E.J. Koops & R. Passchier, Commentaar op artikel 13 van de Grondwet, in: E.M.H. Hirsch Ballin en G. Leenknecht (red.), *Artikelsgewijs commentaar op de Grondwet*, webeditie 2020 ([www.Nederlandrechtsstaat.nl](http://www.Nederlandrechtsstaat.nl)).

· Passchier R. & Prins C. (2018), [Donner, de WRR, digitalisering en de rechtsstaat](#). In: Ettekooven B.J. van, Polak J., Roes G., Verhey L., Vermeulen B., Weesing-Loeber L., Weggeman A. (Eds.) *Rechtsorde en bestuur: liber amicorum aangeboden aan Piet Hein Donner*. Den Haag: Boom Juridisch. 351-368.

· Passchier R. & Verhagen A. (2018), [The Rise of Comparative Constitutional Change — Book Review: Reijer Passchier and Alissa Verhagen on "The Foundations and Traditions of Constitutional Amendment" Review of: Albert R., Contiades X., Fotiadou A. \(2017\) The Foundations and Traditions of Constitutional Amendment, Hart studies in comparative public law](#), *International Journal of Constitutional Law Blog* (boekreview)

· Passchier R. (2018), De opkomst van vergelijkende constitutionele verandering, *Tijdschrift voor Constitutioneel Recht* 9(2). (boekreview)

· [Passchier, R. \(2018\), 'Formal and informal constitutional change in the Netherlands'](#) in: Ferrari, G. Franco, Passchier, R. and Voermans, W.J.M. (eds.) 'The Dutch Constitution beyond 200: tradition and innovation in a multilevel legal order', The Hague: Eleven Publishers. (hoofdstuk in boek: peer-reviewed)

· Ferrari, G. Franco, Passchier, R. and Voermans, W.J.M (eds.) (2018), *The Dutch Constitution beyond 200: tradition and innovation in a multilevel legal order*, The Hague: Eleven Publishers. (bundel: peer-reviewed)

· Passchier, R. (2017), '[Quasi-Constitutional Change Without Intent: A Response to Richard Albert](#)', *Buffalo Law Review* 65(5). (artikel in Law Review)

· Passchier, R. (2017), '[Informal constitutional change: constitutional change without formal constitutional amendment in comparative perspective](#)', Amsterdam: Ipskamp. (PhD thesis Universiteit Leiden, niet uitgegeven).

- [Passchier, R. \(2017\). 'De ontwikkeling van het Japanse pacifisme en defensiebeleid als informele constitutionele verandering'](#), Tijdschrift voor constitutioneel recht, 2017(3). (artikel in tijdschrift)
- [Passchier R. \(2017\), 'Als Commander in Chief kan President Trump straks bijna alles'](#), *Nederlandsch Juristenblad* 98(1): 7-13. (artikel in tijdschrift)
- [Passchier R. & Stremmer M. \(2016\), 'Unconstitutional Constitutional Amendments in European Union Law: Considering the Existence of Substantive Constraints on Treaty Revision'](#), *Cambridge Journal of International and Comparative Law* 5(2): 337-362. (artikel in tijdschrift: peer-reviewed)
- [Voermans W.J.M., Napel H.-M.Th.D. ten & Passchier R. \(2015\), 'Combining Efficiency and Transparency in Legislative Processes'](#), *The Theory and Practice of Legislation* 3(3): 279-294. (artikel in tijdschrift: peer-reviewed)
- [Passchier R. \(2016\), 'The Constitution of the Netherlands at 200 – Adaptive Capacity and Constitutional Rigidity'](#), in: "The Constitution of the Netherlands at 200 – lessons learned for constitutional transitions today", the International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Stockholm. (bijdrage conferentie)
- [Passchier R. \(2013\), 'Transparantie in het wetgevingsproces - Internet en de mogelijkheid van een moderne volksvergadering'](#), *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij* 40(4): 442-445. (artikel in tijdschrift)
- Steunenbergh B., Voermans W.J.M., Napel H.M.Th.D. ten, Diamant M, Groothuis M.M., Passchier R. & Pack S. (2012), 'Wetgevingprocessen in transitie'. In: Interdepartementale Commissie voor Constitutionele aangelegenheden en Wetgevingsbeleid, Niet overhaast , maar wel vlug.. Den Haag: Ministerie van Veiligheid en Justitie. (raport)
- [Napel H.M.Th.D. ten, Voermans W.J.M., Diamant M, Groothuis M.M., Steunenbergh B., Passchier R. & Pack S. \(2012\), 'Legislative Processes in Transition. Comparative Study of the Legislative Processes in Finland, Slovenia and the United Kingdom as a Source of Inspiration for Enhancing the Efficiency of the Dutch Legislative Process'](#), Leiden / The Hague: WODC / Ministry of Security and Justice. (boek/rapport)
- [Passchier R. \(2010\), 'Can Baudet and Visser Enlighten us on Conservatism?' \[Bespreking van: Baudet, T.H.P. & M. Visser \(2010\) Conservatieve Vooruitgang. Amsterdam: Bert Bakker\]](#), *Amsterdam Law Forum* 2(3): 99-101. (boekrecensie)

### **Commentaar (selectie)**

- [Passchier R. \(23 oktober 2018\), De politiek zelf heeft de 'ecologische rechtsstaat' voortgebracht. \*Trouw\*](#). (Opinieartikel in krant)
- Passchier R. (7 september 2018), [De Nederlandse Digitaliseringsstrategie: enkele observaties vanuit de WRR \(Lecture\)](#). Vaste Kamercommissie voor Economische Zaken en Klimaat: Den Haag. (Bijdrage rondetafel)
- [Passchier R. & Voermans W.J.M. \(2016\), 'Going Against the Consociational Grain: The Debate on the Dutch Advisory Referendum Act and the Ukraine-EU Association Agreement Referendum'](#), *ICONnect: ICON*. (blog entry)

- [Passchier R. \(2015\), 'Article Review: Reijer Passchier on Vicki Jackson's "The \(myth of un\)amendability of the US Constitution and the democratic component of constitutionalism"', I·CONnect: International Journal of Constitutional Law and ConstitutionMaking.org. \(blog entry\)](#)
- [Passchier R. \(2014\), 'Not a suicide pact: the transformation of Japan's war-renouncing article 9', Leiden Law Blog. \(blog entry\)](#)
- [Passchier R. \(2014\), 'Japanse grondwet is geen zelfmoordpact', De Volkskrant, Opinie & Debat: 31. \(opinieartikel in krant\)](#)
- [Passchier R. \(2014\), 'The problem Madison did not confront', Leiden Law Blog. \(blog entry\)](#)
- [Passchier R., Napel H.M.Th.D. ten & Voermans W.J.M. \(2012\), 'Efficiënt wetgeven is meer dan snel wetten maken', SC\(46\): 1 & 7. \(opinieartikel in vakblad\)](#)

## **Verwacht/work in progress**

Passchier, R. (2021), 'Digitaal Feodalisme: hoe Big Tech de soevereiniteit van de democratische wetgever bedreigt'. In: Sillen, Tinnevelt en Schlössels (eds.), *Weerbare Rechtsstaat*. (hoofdstuk in bundel)

---

## **Werkervaring**

Voorheen was Reijer tussen 2005 en 2007 Adelborst bij de Koninklijke Marine en het Korps Mariniers. Daarna studeerde hij rechten in Leiden. Naast zijn rechtenstudie volgde hij vakken filosofie, geschiedenis en oud-Grieks. Hij is in 2012 afgestudeerd in het Europees Recht. Tussen 2012 en 2017 was Reijer als docent en promovendus staats- en bestuursrecht verbonden aan de Universiteit Leiden. In het voorjaar van 2014 was hij Visiting Researcher bij het *Department of Government* van de *University of Texas at Austin*. Op 9 november 2017 verdedigde hij met succes zijn proefschrift *Informal constitutional change: constitutional change without formal constitutional amendment*. Vanaf 1 januari 2017 tot 1 februari 2018 was hij als Universitair Docent vergelijkend constitutioneel recht verbonden aan Tilburg University. In Tilburg was hij tevens actief in het project *Nederlandrechtsstaat.nl*. Vanaf 1 februari 2018 tot juni 2020 was Reijer als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

## **Opleiding**

2012 - 2017 PhD Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden

Proefschrift: *Informal constitutional change: constitutional change without formal constitutional amendment in comparative perspective*.

Promotor: Prof. dr. W.J.M. Voermans.

2011 - 2012 Master of Laws (LL.M.), Universiteit Leiden

Engelstalige masterspecialisatie in Europees Recht.

2011 – 2012 Talent Program Graduate School of Legal Studies, Universiteit Leiden

Engelstalige research master (30 ECTS).

2007 – 2011 Bachelor of Laws, LL.B., Leiden University

Extra-curriculaire programma's: pre-master filosofie van het recht (faculteit Geesteswetenschappen, 60 ECTS); cursus oud-Grieks (Faculteit Geesteswetenschappen, 40 ECTS).

## **NEVENWERKZAAMHEDEN**

Universitair docent Staats- en bestuursrecht aan de Universiteit Leiden.

Bron: <https://www.ou.nl/en/zoek-medewerker#!user/rp1>